

Інна Демуз
ORCID: 0000-0002-5936-2386

**ПРОФЕСОР АЛЬБИЦЬКИЙ ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ (1850 – 1926(?) рр.) –
ВІДОМИЙ УЧЕНИЙ У ГАЛУЗІ ГІДРАВЛІКИ
PROFESSOR ALBYTSKY VASYL IVANOVYCH (1850 - 1926 (?) – A
FAMOUS SCIENTIST IN THE FIELD OF HYDRAULICS**

Вивчення професійних біографій та наукової спадщини не відомих до цього часу широкому загалу вчених та організаторів науки є важливим і актуальним завданням сучасної біографіки, до того ж, – формує своєрідний наратив для розуміння загальних тенденцій розвитку тієї чи іншої наукової галузі. В історії інженерної думки маловідомим залишається ім'я Василя Івановича Альбицького (1850 – 1926(?) рр.) – професора Харківського технологічного інституту, вченого у галузі гідравліки.

Короткі відомості про В. І. Альбицького уміщені, в основному, у працях з історії становлення та розвитку Харківського технологічного інституту (ХТІ) (наразі – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут») [5-7], або у довідкових виданнях [3]. Єдиною публікацією, спеціально присвяченою постаті вченого, є стаття М. Гутник [4].

В. І. Альбицький народився 19 березня 1850 р. у м. Меленки Володимирської губернії. Середню освіту здобув у Володимирській духовній семінарії, вищу – на механічному відділенні Санкт-Петербурзького технологічного інституту, який закінчив у 1877 р. З наступного року молодий фахівець почав викладати креслення у цьому ж інституті. Вже у 1882 р. у Санкт-Петербурзькому Імператорському університеті захистив дисертацію.

Після відкриття навесні 1885 р. у м. Харкові технологічного інституту В. І. Альбицького перевели до новоствореного навчального закладу, де він розпочав викладання графічної статки. У 1886 р. вчений зайняв посаду професора кафедри механіки.

Заслуга дослідника – у заснуванні у 1909 р. кабінету прикладної механіки на кафедрі гідравліки, який пізніше трансформувався в потужну гідравлічну лабораторію. Протягом кількох років В. І. Альбицький був очільником цієї лабораторії.

Він – член Харківського відділення Імператорського російського технічного товариства.

В. І. Альбицький є автором значної кількості наукових праць і навчальних посібників для студентів інженерно-механічних спеціальностей: «Ручні насоси, їхня будова та проектування» (Харків, 1886 р.); «Додаток графічного методу до нерозрізаних балок, що лежать на багатьох опорах» (СПб., 1886 р.); «Гвинтове зчеплення, розрахунок його і креслення» (СПб., 1888 р.); «Болтове скріплення, розрахунок його і креслення» (СПб., 1888 р.);

«Циліндричні зубчасті колеса, їхній розрахунок і креслення» (СПб., 1888 р.); «Конічні зубчасті колеса, їх розрахунок і креслення» (СПб., 1888 р.); «Повні детальні розрахунки водяних двигунів» (Харків, 1889 р.); «Визначення числа зубців у круглих циліндричних зубчастих колесах» (Харків, 1892 р.); «Гідравліка» (Харків, 1895 р.); «Прикладна кінематика» (Харків, 1896 р.); «Турбіни, їх теорія та розрахунок» (Харків, 1901 р.); «Дніпрові пороги й облаштування на них судноплавства» (Харків, 1903 р.); «Прикладна кінематика» (Харків, 1905 р.); «Нові загальні формули для розрахунку водяних турбін, їхнє виведення, аналіз і застосування» (Харків, 1905 р.); «Утилізація водяної сили російських річок» (Харків, 1908 р.); «Слабкість гідротехнічних будівель в Росії та головний спосіб її усунення» (Харків, 1909 р.); «Очищення трубопроводів різного призначення взагалі й водопровідної мережі зокрема, використовувані для цього знаряддя і приблизна вартість: патент» (Харків, 1913 р.) [3; 4].

Відомо, що В. І. Альбицький, окрім виконання професорських обов'язків, брав активну участь у втіленні практичних гідравлічних проєктів: експертування у справі будівництва греблі на р. Ока, оцінювання водяної турбіни млину по р. Ворскла, керівництво спорудженням турбінних установок у Волинській губернії на р. Іква та Харківській губернії на р. Сіверський Донець (протягом 1903–1909 рр.), будівництво у Керченському проливі шлюзової дамби. За його керівництва на річці Псьол, поблизу Лебедина у маєтку Д. Г. Фігуровського збудовано велику шпунтову водоспуску греблю [4]. В. І. Альбицький причетний до будівництва у 1908 р. першої на р. Дніпро водяної електростанції у селищі Чаплі (передмістя сучасного міста Дніпро).

Учений є автором доповідей «Улучшение и оживление русских рек, как общественные продовольственные работы» (1907 р.), «О поднятии уровня Азовского моря путем устройства в Керченском проливе шлюзовой плотины» (1909 р.), представлених на розгляд уряду [3].

Однак монархічні погляди В. І. Альбицького стали причиною його звільнення у 1913 р. з Харківського технологічного інституту. Цього ж року вчений залишив і керівництво лабораторією.

Внесок ученого у розвиток гідравліки є неоціненним. Він активно займався розробкою способів очищення водогонів за винайденим ним способом, представив креслення механізмів власної конструкції. На цей винахід професор отримав патент від російського, німецького та французького урядів.

Після 1917 р. В. І. Альбицький консультував будівництво Дніпровської гідроелектростанції [3].

Наразі невстановленою залишається точна дата смерті вченого, невідомим є його життєвий і творчий шлях після 1917 р., є багато «білих плям» у професійній та особистій біографії професора; абсолютно не вивченою є його наукова спадщина та її цінність для сучасної науки.

Враховуючи вищесказане, а також наявність у Державному архіві Харківської області не оприлюднених і не досліджених до цього часу особових

.....
справ (на 348 та 132 арк. відповідно) Василя Альбицького та його сина Володимира Альбицького [1; 2] – інженера-технолога, лаборанта гідравлічної лабораторії при ХТІ (1911 – 1914 рр.), вважаємо вивчення професійної діяльності Альбицьких у галузі гідравліки перспективним і важливим дослідницьким завданням.

Джерела та література

1. Альбицкий Василий Иванович // Державний архів Харківської області (далі – ДАХО). Ф. Р-1682. Оп. 2. Спр. 5. 348 арк.
2. Альбицкий Владимир Васильевич // ДАХО. Ф. Р-1682. Оп. 2. Спр. 7. 132 арк.
3. Альбицький Василь Іванович. URL: http://library.kpi.kharkov.ua/vustavki/PREPODAVATELY/PR_%D0%90.html .
4. Гутник М. В. Професор Василь Іванович Альбицький – провідний учений Харківського технологічного інституту у галузі гідравліки (19.03.1850 – після 1916). *Історія науки і біографістика*: електрон. наук. фахове вид. 2018. № 2. URL: <http://inb.dnsgb.com.ua/2018-2/07.pdf>
5. Журило Д. Ю. Становление и развитие Харьковского технологического института в конце XIX – начале XX веков. Харьков: НТУ «ХПИ», 2016. 264 с.
6. Тверитникова О. Є., Посвятенко Н. І., Мельник Т. В. Нариси історії розвитку прикладних технічних наук в Україні. З досвіду Харківського політехнічного інституту: монографія. Харків: НТУ «ХПИ», 2015. 272 с.
7. Харьковский политехнический институт. 1885–1985. История развития / отв. ред. Н. Ф. Киркач. Харьков: Вища школа, 1985. 224 с.